

**Δαβίδ Μαλτέζε: «Ο καθένας πρέπει να ξεκινήσει από τον
εαυτό του και μετά όλοι μαζί να κάνουμε την
επανάσταση!»**

Ερριέττα Μπελέκου
21/05/2015

Το δυστοπικό- φουτουριστικό μυθιστόρημα του Γιεβγκιένι Ζαμιάτιν "Εμείς", ήταν μόνο η αφορμή για μια μεγάλη και ενδιαφέρουσα συζήτηση με τον Δαβίδ Μαλτέζε.

Ηθοποιός, μουσικός, μεταφραστής, είναι τρεις μόνο από τις ιδιότητες της πολύπλευρης προσωπικότητας του **Δαβίδ Μαλτέζε**, ο οποίος, εκτός όλων των άλλων, σπουδάζει στο Τμήμα Τουρκικών Σπουδών ενώ, εδώ και τέσσερα χρόνια, δουλεύει ως διερμηνέας σε μία μη κερδοσκοπική οργάνωση, βοηθώντας μετανάστες να ζητήσουν άσυλο στη χώρα μας.

Είναι υπερδραστήριος, παθιασμένα φιλομαθής, εφευρετικός και νομίζεις πως δεν ηρεμεί ποτέ. Θέλει να ανακαλύπτει συνέχεια καινούρια πράγματα και να εξελίσσεται, προσπαθεί να ακολουθεί το ένστικτό του - το οποίο μέχρι τώρα δεν τον έχει απογοητεύσει- και αν τον ρωτήσεις ποιο είναι το ταλέντο του, απαντάει χωρίς δεύτερη σκέψη «η όρεξη για δουλειά»! Λέει πως είναι αρκετά κλειστός άνθρωπος -εμένα πάντως με ξεγέλασε- και προσπαθεί να είναι μετριοπαθής αλλά δεν μπορεί να κρύψει τον ενθουσιασμό του για όλα αυτά με τα οποία καταπιάνεται.

Τον συνάντησα ένα κυριακάτικο μεσημέρι στο Μοναστηράκι, με αφορμή το *Εμείς*, του Γιεβγκιένι Ζαμιάτιν, το οποίο παρουσιάζει η Ομάδα Σημείο Μηδέν σε πρώτη παγκόσμια θεατρική απόδοση, στο **Νέο Χώρο του Θεάτρου Άττις**. Ο ίδιος υπογράφει τη μετάφραση της διασκευής απευθείας από τα ρώσικα, υποδύεται τον βασικό ήρωα του μυθιστορήματος, τον αριθμημένο κώδικα «D- 503» -γιατί δεν μιλάμε πια για ανθρώπους-, ενώ έχει κατασκευάσει το αυτοσχέδιο μουσικό όργανο και τα καθίσματα της παράστασης.

Ο σπουδαίος Ρώσος συγγραφέας, μέσα από το εφιαλτικό σύμπαν που συνθέτει, κραυγάζει για την ελευθερία, τον ανθρωπισμό, την αγάπη και

αναζητά την ηθική αντίσταση του ανθρώπου αντιπαραβάλλοντάς την με την απόλυτη πνευματική εκμηδένισή του.

«Η επανάσταση είναι παντού, μέσα στο καθετί. Είναι άπειρη. Δεν υπάρχει τελευταία επανάσταση ούτε τελευταίος αριθμός». [1] Όπως λέει όμως και ο Δαβίδ, «Ο καθένας πρέπει να ξεκινήσει από τον εαυτό του και μετά όλοι μαζί να κάνουμε την επανάσταση».

Ας στρέψουμε λοιπόν το βλέμμα μας στο σήμερα γιατί ο δυστοπικός κόσμος του *Εμείς* δεν είναι και πολύ μακριά, αν δεν τον ζούμε ήδη χωρίς να το έχουμε καταλάβει!

Η προγραμματισμένη συνέντευξη πολύ γρήγορα μετατράπηκε σε μια μεγάλη και ενδιαφέρουσα συζήτηση, η οποία εξελίχθηκε (κάπως) έτσι.

Ας ξεκινήσουμε την κουβέντα μας με την Ομάδα Σημείο Μηδέν, της οποίας είσαι μέλος από το 2013..

Η συνεργασία μου με την ομάδα άρχισε με τον *Βούτσεκ* (πρώτη εκδοχή) και ενώ ήμουν για κάποια χρόνια ηθοποιός δεν είχα ξανασυναντήσει παρόμοιο τρόπο δουλειάς που να χρησιμοποιεί το σώμα σε τέτοιο βαθμό. Το να μαθαίνεις λοιπόν να χειρίζεσαι με έναν άλλο τρόπο το σώμα σίγουρα σε βοηθάει να εξελίσεσαι.

Πρόκειται για μία ομάδα που έχει δημιουργήσει μια δική της σκηνική γλώσσα, μέσω της οποίας θέτει σημαντικά ερωτήματα για προβληματισμό και δίνει περισσότερο τροφή για σκέψη, απ' ότι απαντήσεις. Ο σημερινός θεατής λαμβάνει πιστεύεις τα ερεθίσματα που του δίνονται;

Πρόσφατα συζητούσα με μία φίλη και της έλεγα το εξής: «ο καθένας που θα παρακολουθήσει μία παράσταση, αντιλαμβάνεται διαφορετικά τα πράγματα, με τη δική του ματιά. Όσοι είναι οι θεατές, άλλες τόσες είναι και οι αντιλήψεις». Στόχος του καλλιτέχνη πρέπει να είναι, κατά τη γνώμη μου, να δίνει βάση σ' αυτό που θέλει να πει ο ίδιος και όχι σ' αυτό που θέλει να ακούσει ο θεατής. Σε μια παράσταση είναι πολύ σημαντικό ο θεατής να συμμετέχει ως μάρτυρας μιας δράσης, σκηνή και πλατεία να είναι ένας ενιαίος χώρος. Ειδικά σε αυτό το μικρό χώρο που είμαστε εμείς, ο ηθοποιός σχεδόν σε αγγίζει για να σου μεταδώσει αυτό που θέλει,

μπορείς να νιώσεις την ανάσα του, τον ιδρώτα που στάζει στο πρόσωπό του.

Μετά τη Σωφρονιστική Αποικία και την δεύτερη εκδοχή του Βούτσεκ, συνεχίζετε την έρευνά σας στην απο- ανθρωποποίηση του σύγχρονου ανθρώπου με το δυστοπικό μυθιστόρημα του Γιεβγκιένι Ζαμιάτιν Εμείς. Ποιος είναι ο κεντρικός πυρήνας του έργου;

Το Εμείς είναι μία τραγωδία του μέλλοντος. Έχουμε φτάσει σε έναν απο-ανθρωποιημένο αριθμό –γιατί δεν μιλάμε πια για ανθρώπους – και βλέπουμε την διαδικασία της ανθρωποποίησής του. Δηλαδή, το ανάποδο από αυτό που γινόταν στα δύο προηγούμενα έργα.

Ο κεντρικός ήρωας του μυθιστορήματος, ο D -503, είναι η πιο ακραία μορφή της απο-ανθρωποποίησης, που του έχει αφαιρεθεί η μνήμη, η φαντασία και κάθε ανθρώπινο συναίσθημα, όπως ο έρωτας, η συγκίνηση, η συμπόνια, ο θυμός, αποτελεί «αρρώστια». Τότε εισβάλλει στη ζωή του η I- 330 για να του ξυπνήσει όλα αυτά τα ανθρώπινα ένστικτα και να επαναφέρει την φυσική του υπόσταση.

Σ' αυτή την προηγμένη ολοκληρωτική κοινωνία, στον ζοφερό γυάλινο κόσμο του Μονοκράτους, όλα είναι προβλέψιμα και μετριοούνται με αριθμούς. Ο D ξέρει ότι θα σηκωθεί στις 7:00, θα φάει στις 9:00, θα πάει στη δουλειά μέχρι τις 17:00 κ.ο.κ. Παρακολουθούμε τη ζωή ενός ανθρώπου- ρομπότ, ενός ανθρώπου-μηχανής που ζει φυλακισμένος στην φυλακή που ο ίδιος επινόησε.

Ανησυχητικές οι αντιστοιχίες με το σήμερα...

Μα φυσικά! Όπως το ακούμε δεν είναι και πολύ μακριά από αυτό που ζούμε σήμερα, γύρω από ένα τέτοιο «πίνακα» τακτοποιούμε και εμείς τη ζωή μας. Στο έργο λέει ότι κάποτε οι άνθρωποι έπρεπε να διαλέξουν ανάμεσα στην ελευθερία χωρίς ευτυχία ή στην ευτυχία χωρίς ελευθερία, και δυστυχώς βαδίζουμε προς το δεύτερο.. Η φύση όμως δεν είναι έτσι! Η φύση είναι ελεύθερη!

Ό, τι κι αν γίνεται, η φύση βρίσκει πάντα διέξοδο, απλά όσο προχωράει η ανθρωπότητα, θάβουμε όλο και πιο βαθιά μέσα μας αυτή την φυσιολογική μας υπόσταση.

Εμείς λοιπόν τα βλέπουμε όλα αυτά, αλλά τι κάνουμε; Πως μπορούμε να «διεκδικήσουμε» πίσω τα φυσικά μας ένστικτα;

Δεν ξέρω αν υπάρχει απάντηση, αν μπορώ ή αν θέλω να δώσω απάντηση. Είναι αυτό που είπες κι εσύ πιο πριν «αυτά τα έργα θέτουν ερωτήματα και δεν δίνουν απαντήσεις». Και ευτυχώς που γίνεται αυτό!

Έχεις δίκιο. Ας πάμε σε κάτι άλλο. Το μυθιστόρημα παρουσιάζεται σε πρώτη παγκόσμια θεατρική απόδοση, στη νέα δική σου μετάφραση. Συνάντησες κάποια δυσκολία στο να μεταφέρεις στα Ελληνικά τον αποσπασματικό και πυκνό σε νοήματα λόγο του συγγραφέα;

Εγώ έχω κάνει μετάφραση στο κείμενο της διασκευής, απευθείας όμως από το ρωσικό κείμενο. Ο στόχος μου πάντα, ως μεταφραστής, είναι αυτό που μεταφράζω να πλησιάζει όσο το δυνατόν περισσότερο στο πρωτότυπο. Πιστεύω πως αυτό είναι το πιο σωστό και το πιο έντιμο.

Η μετάφραση γενικά είναι κάτι μου αρέσει και με ενδιαφέρει πολύ. Στη συγκεκριμένη περίπτωση δυσκολεύτηκα αρκετά και ευτυχώς που δυσκολεύτηκα γιατί αυτό με ανάγκασε να κάνω και μεγαλύτερη έρευνα, να βυθιστώ ακόμα περισσότερο και να ανακαλύψω πράγματα που χρησιμοποίησα και στο να προσεγγίσω τον D- 503. Όταν μεταφράζεις γίνεται ανάλυση του έργου σε έναν απίστευτο βαθμό, οπότε μεταφράζοντας έκανα και τη δουλειά που θα έπρεπε να κάνω ως ηθοποιός.

Σε ποιους άξονες βασίστηκε η θεατρική απόδοση, αλλά και η δική σας έρευνα;

Όσον αφορά στη δομή, για τις ανάγκες της σκηνικής δράσης έχει γίνει μία δημιουργική αφαίρεση. Με δύο λόγια, κρατήσαμε το «ζουμί», την ουσία του μυθιστορήματος, έτσι ώστε να έχει συνέχεια και ροή η παράσταση. Την διασκευή έχει κάνει ο Σάββας (σ.σ Στρούμπος), με τη βοήθειά μου, και το τελικό κείμενο σμιλεύτηκε στις πρόβες απ' όλη την ομάδα.

Όπως λέει και το όνομά μας (Σημείο Μηδέν), ξεκινήσαμε από το μηδέν. Αφήσαμε το κείμενο να μας καθοδηγήσει και να κινητοποιήσει τις πρόβες, οι οποίες εμπειρείχαν συζήτηση, ανάλυση, ασκήσεις και αυτοσχεδιαστικές δράσεις. Μέσα από τη διαδικασία της έρευνας γεννήθηκε και η παράσταση.

Ο σκηνοθέτης, που φυσικά μας καθοδηγούσε σε όλη τη διάρκεια των προβών, είχε τη δουλειά ενός μαέστρου, να κουρδίζει δηλαδή όλα τα μέρη και να φτιάξει μία παρτιτούρα. Αν δεν υπάρχει καλοκουρδισμένο καλλιτεχνικό αποτέλεσμα, ο θεατής «ακούει» ένα «φάλτσο».

Με την παρτιτούρα μου ήρθε στο μυαλό η μουσική. Το αυτοσχέδιο μουσικό όργανο του Βούτσεκ διαδέχεται μία χειροποίητη καρέκλα- τσέλο...

Εγώ, εκτός του ότι είμαι λάτρης της μουσικής, παίζω κιθάρα, σαξόφωνο και κάποια κρουστά. Όταν λοιπόν ανεβάζαμε τον Βούτσεκ, αναρωτήθηκα πως μπορεί αυτός ο παραληρηματικός άνθρωπος να αντιλαμβάνεται τη μουσική. Σίγουρα όχι φυσιολογικά. Έτσι, παίρνοντας ένα βαρελάκι από καφέ, ένα σίδερο από το πλυντήριο, τρεις χορδές και μία φυσαρμόνικα, έφτιαξα ένα αυτοσχέδιο όργανο, το οποίο δεν είχε ούτε κανονικό ήχο, ούτε κανονική μορφή. Σιγά- σιγά στη πρόβα δημιουργήθηκε το ηχητικό περιβάλλον που ήταν και πιο κοντά, κατά τη γνώμη μου, στον εσωτερικό κόσμο του Βούτσεκ.

Στο Εμείς τώρα: μέσα από τη συζήτηση προέκυψε ότι ο D- 503 δεν έχει μία κανονική συμπεριφορά ως λογικός άνθρωπος, ζει εγκλωβισμένος σε έναν δικό του χώρο ο οποίος θα μπορούσε να είναι μια καρέκλα. Σκεπτόμενος πώς αυτή η καρέκλα μπορεί να συνδυαστεί και με ένα μουσικό όργανο, τελικά δημιούργησα μία καρέκλα- τσέλο, που γεννά παράξενους ήχους και αντιπροσωπεύει την φυλακή που αυτός ο ίδιος αναζητά.

Την ανάγκη δηλαδή του εξουσιαζόμενου να είναι υπό έλεγχο...

Ακριβώς! Όταν ο Ζαμιάτιν έγραφε, σχεδόν εκατό χρόνια πριν, για την ανάγκη του αριθμού να υπάρχει ο Ευεργέτης, προέβλεψε αυτό που θα ερχόταν. Αν δεις πως κοιτάζουν τον Χίτλερ, τον Στάλιν, τον Μάο Τσε Τουνγκ καταλαβαίνεις πως μπορεί η εξουσία να υπνωτίσει. Η πιο κατάλληλη εξήγηση σε αυτό το παράδοξο, πως δηλαδή ένας άνθρωπος που ζει σε καθεστώς καταπίεσης φτάνει στο σημείο να «ερωτεύεται» τον εξουσιαστή του, είναι το λεγόμενο «Σύνδρομο της Στοκχόλμης». Έχει πολύ ενδιαφέρον να το διαβάσει κανείς.

Η οποιαδήποτε εξουσία θα ήθελε να έχει τους εξουσιαζόμενους όπως τον D- 503, άρα ο στόχος της είναι να σε φτάσει εκεί, για να μπορεί να σε ελέγχει πιο εύκολα. Στο έργο μάλιστα γίνεται «φανταστέκτομή», δηλαδή αφαίρεση μνήμης, φαντασίας και όλων των άλλων χαρακτηριστικών που συγκροτούν το άτομο. Κάθε φορά που αντιδράς, σου κάνει μία τέτοια

αφαίρεση και ξεκινάς από το μηδέν, ξαναγεννιέσαι, σαν να μην υπήρχε τίποτα πριν. Η φύση όμως προσπαθεί να «δραπετεύσει», γιατί όπως είπαμε και πριν, είναι ελεύθερη...

«.. δαμάσαμε και θέσαμε υπό έλεγχο την άγρια φύση της ποίησης.. Σήμερα η ποίηση είναι κρατική υπηρεσία, η ποίηση είναι χρήσιμη», έλεγε ο Ζαμιάτιν σχεδόν 100 χρόνια πριν. Η τέχνη πώς θα μπορούσε να επηρεάσει τα πράγματα; Ποιος είναι -θα έπρεπε να είναι- ο ρόλος της;

Μεγάλωσα στη Σοβιετική Ένωση, όπου όλα ήταν αυστηρά ελεγχόμενα, έβλεπα ταινίες και παραστάσεις που η τέχνη ήταν στρατευμένη. Όποιο είδος τέχνης ήταν ενάντια στην εξουσία απαγορευόταν. Το ίδιο φαντάζομαι συνέβαινε και εδώ στη Δικτατορία. Σε τέτοιου είδους περιβάλλοντα, η τέχνη γίνεται εργαλείο επιβολής εξουσίας, το ίδιο και η τεχνολογία, όπως δηλαδή περιγράφει και ο Ζαμιάτιν στο μυθιστόρημά του. Και σήμερα όμως μας «ελέγχουν» τόσο όμορφα, μέσω του ίντερνετ και της τεχνολογίας γενικά, που ούτε καν το σκεφτόμαστε. Έχουν μπει όχι μόνο στη προσωπική μας ζωή αλλά και μέσα μας, διαμορφώνουν τη σκέψη μας.

Άρα και εμείς από την πλευρά μας, μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε την τέχνη ως όπλο αντίστασης! Άλλωστε, η τέχνη από την φύση της είναι ένας ζωντανός οργανισμός που προσαρμόζεται στην κάθε εποχή, για να σε «τσιγκλάει» και να δίνει τα ερεθίσματα.

Μπορεί στο τέλος ο ήρωας να υποβάλλεται με τη θέλησή του στην «φανταστέκτομή», πιστεύω όμως πως ο Ζαμιάτιν διατηρεί κάποια μικρή φλόγα αισιοδοξίας για το ανθρώπινο είδος.

Ο ίδιος λέει ότι «οι ήρωές του είναι ένα κομμάτι του εαυτού του». Στο *Εμείς* ο ήρωας δεν σώζεται, δεν υπάρχει κάθαρση, ενώ ο ίδιος ο Ζαμιάτιν έφυγε από τη Σοβιετική Ένωση πέρα από το Τείχος που περιγράφει στο έργο του. Έκανε το αντίθετο δηλαδή, ήταν βαθιά επαναστάτης. Δεν δέχτηκε την εξουσία, πήγε στον ελεύθερο κόσμο.

Δεν είναι τυχαίο, όμως, που το έργο λέγεται *Εμείς* και όχι *Εσείς*. Βάζει τον εαυτό του μέσα. Ο καθένας πρέπει να ξεκινήσει από τον εαυτό του και μετά όλοι μαζί να κάνουμε την επανάσταση. Το *Εγώ* που γίνεται *Εμείς*.

Η παράστασή μας αφήνει ανοιχτά τα πράγματα, με αποτέλεσμα ο θεατής να φεύγει ανήσυχος, όχι ήρεμος.

Εσύ προσωπικά, πως οραματίζεσαι το μέλλον;

Είμαι μόνο αισιόδοξος για το μέλλον! Πιστεύω πως η ζωή έχει νόημα και πρέπει να έχει νόημα. Αγαπώ τη ζωή, θέλω να υπάρχει εξέλιξη, θέλω να μαθαίνω. Τώρα μάλιστα στα σαράντα μου έγινα φοιτητής και χαίρομαι πάρα πολύ γι' αυτό! Έχω κάποιους σταθμούς στη ζωή μου που μου άλλαξαν την πορεία και έκαναν τη ζωή μου πιο ενδιαφέρουσα, πολύχρωμη, άνοιξαν τους ορίζοντές μου, με έκαναν να βλέπω αλλιώς τα πράγματα. Αν ήταν όλα προβλέψιμα, όπως στη ζωή του D- 503 δεν θα μπορούσα να ζήσω.

Όταν διάβαζα διάφορες σκέψεις του Ζαμιάτιν πάνω στη ζωή έλεγε κάπου πως, «ό,τι αρχίζει να γίνεται δόγμα, γίνεται βάλτος, βρωμάει». Τα πράγματα πρέπει να ανατρέπονται και η ανατροπή έχει πάντα κάτι να προσφέρει.

Ποιο είναι το επόμενο καλλιτεχνικό σου βήμα, μαζί με την ομάδα;

Το επόμενο βήμα μου με την ομάδα, για τη σαιζόν που έρχεται, είναι ένα καινούριο και άπαιχτο θεατρικό έργο του Δημήτρη Δημητριάδη. Πρόκειται για έναν μονόλογο που λέγεται «Τρώας», ο οποίος, με σημείο εκκίνησης τον πόλεμο της Τροίας, καταπιάνεται με το θέμα του πολέμου.

Ο πόλεμος ως έννοια είναι κάτι που με αφορά έντονα γιατί στη πατρίδα μου, από πολύ μικρή ηλικία, μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, βίωσα το πόλεμο από πολύ κοντά.

Είναι τιμή μου που μου εμπιστεύθηκε ο Δημήτρης Δημητριάδης αυτό το «θησαυρό».

Πριν την παράσταση που θα παρουσιάσετε με την ομάδα, πρόκειται να «αναμετρηθείς» με έναν άλλο «θησαυρό», τον Αίαντα, σε σκηνοθεσία Βαγγέλη Θεοδωρόπουλου. Πώς νιώθεις που επιστρέφεις στο Αρχαίο Θέατρο της Επιδαύρου μετά από εφτά χρόνια;

Ο Αίαντας είναι ένα φοβερό έργο· σε όποιο επίπεδο και να έχεις επαφή με τέτοια κείμενα είναι «σχολείο»! Αν και δούλεψα στο Θέατρο του Νέου Κόσμου για τρία χρόνια, με τον Βαγγέλη Θεοδωρόπουλο ως σκηνοθέτη συνεργάζομαι πρώτη φορά και χαίρομαι πολύ γι' αυτό.

Μετά τη Μήδεια του Βασίλιεφ, το ότι επιστρέφω στην Επίδαυρο παίζοντας στον Αίαντα, είναι κάτι πολύ σημαντικό για μένα. Να παίζεις σε αυτό το

χώρο και μπροστά στα μάτια χιλιάδων θεατών ..είναι «ευλογία». Εδώ σαν θεατής αισθάνεσαι τρομερό δέος, φαντάσου όταν δημιουργείς κίολας αυτή τη μαγεία.

Υπάρχει κάτι άλλο που ονειρεύεσαι να κάνεις;

Να γίνω κατασκευαστής μουσικών οργάνων (γέλια)! Το όνειρό μου, αν μπορώ να μιλήσω για κάποιο όνειρο, είναι να μπορώ πάντα να ασχολούμαι με την τέχνη. Μου αρέσει, με εκφράζει, μου είναι άκρως απαραίτητη, είναι φως και νερό για μένα.

Μια κουβέντα για το τέλος;

Προς τα πού πηγαίνουμε; Τελικά, μπορεί να αλλάξει αυτός ο κόσμος;

Καλύτερα να θέτεις τα ερωτήματα και ο καθένας να ψάχνει τις απαντήσεις μέσα του! Πρώτα όμως πρέπει να ενδιαφέρεσαι να μάθεις εσύ ο ίδιος..

Σ' ευχαριστώ πολύ!

Κι εγώ σ' ευχαριστώ!

[1] Γιεβγκένι Ζαμιάτιν, «Περί Λογοτεχνίας, επανάστασης, εντροπίας και άλλων ζητημάτων», στο βιβλίο- πρόγραμμα της παράστασης, που μόλις κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Νεφέλη, το οποίο περιλαμβάνει: Το κείμενο της διασκευής στη νέα μετάφραση του Δανίδ Μαλτέζε, απευθείας από τα ρωσικά, ανέκδοτα κείμενα του Ζαμιάτιν, το σκηνοθετικό σημείωμα του Σάββα Στρούμπου και κείμενα των Φώτη Τερζάκη και Μαρίας Σικιτάνο.